

**SISTEMUL ELECTORAL ȘI IMPACTUL ASUPRA
CALITĂȚII CLASEI POLITICE DIN REPUBLICA MOLDOVA**

**THE ELECTORAL SYSTEM AND THE IMPACT ON THE QUALITY
OF THE POLITICAL CLASS IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA**

VALERIU MÎNDRU,

conferențiar cercetător, doctor în sociologie,
Institutul de Cercetări Juridice și Politice

IURIE CARAMAN,

conferențiar cercetător, doctor în sociologie,
Institutul de Cercetări Juridice și Politice

CZU 324(478)
329(478)

În articol este analizat sistemul electoral și impactul acestuia asupra calității clasei politice din Republica Moldova. Autorii relevă opiniile experților (cercetători din domeniul științelor politice, dreptului, reprezentanți ai administrației publice centrale și locale, analiști politici) privind funcționarea sistemului electoral, problemele care necesită să fie soluționate. În articol sunt analizate vulnerabilitățile sistemului electoral din Republica Moldova care în consecință nu asigură tuturor actorilor politici șanse egale de a

accede în forul legislativ. Din punctul de vedere al experților, sistemul electoral, atât cel precedent, cât și cel adoptat mai recent favorizează doar partidele mari, aflate deja de mai mulți ani la guvernare și care dispun de resurse financiare și administrative considerabile, precum și de mass-media, care are un impact substanțial asupra percepției clasei politice și joacă un rol important în promovarea imaginii liderilor de partid și a partidelor politice. Astfel, fiecare al doilea expert consideră că sistemul electoral permite monopolizarea puterii politice de către un număr restrâns de politicieni și partide politice.

Din aceste considerente experții consideră necesară asigurarea reală a independenței instituțiilor de drept, eliminarea din campania electorală a partidelor suspectate de corupere, înăsprirea controlului din partea societății civile asupra clasei politice, elaborarea și introducerea unui mecanism clar și eficient de revocare a deputatului, implicarea activă a tineretului în activitatea politică, alte măsuri ce ar contribui la resetarea actualei clase politice, la îmbunătățirea procesului electoral.

Cuvinte-cheie: sistem electoral, actori politici, proces electoral, societate civilă, clasă politică

The article analyses the electoral system and its impact on the quality of the political class in the Republic of Moldova. The authors point out the opinions of experts (political scientists, lawyers, representatives of the central and local public administration, political analysts) on the functioning of the electoral system, the issues that need to be resolved. The article analyses the vulnerabilities of the electoral system in the Republic of Moldova which, in consequence, does not provide all political actors with equal chances to join the legislative forum. From the point of view of experts, the electoral system, both the previous one and the more recently adopted, favours large parties, that have already been in government for several years and that have financial and considerable administrative resources, also media, which has a substantial impact on the perception of the political class and plays an important role in promoting the image of the party leaders and political parties. Thus, every second expert believes that the current electoral system allows the monopolization of political power by a handful of politicians and political parties.

For these reasons experts calls for the real independence of the institutions of law, the elimination from the election campaign of parties suspected of corruption, tightening controls of the civil society on the political class, the development and introduction of a clear mechanism of effectively revoking the deputy, active involvement of youth in political activity, other measures that would contribute to resetting the current political class, to improve the electoral process.

Keywords: electoral system, political actors, election process, civil society, political class

Introducere. După două decenii de funcționare a sistemului electoral proporțional cu liste de partid închise (1994-2014), unii parlamentari au considerat că un asemenea tip de sistem electoral deja nu mai este actual, nu mai exprimă suficient de bine voința poporului și nici nu contribuie la îmbunătățirea calității clasei politice din Republica Moldova. Formând o majoritate parlamentară, la 20 iulie 2017, cu votul a 74 de deputați a fost schimbat sistemul electoral în favoarea celui mixt. Reforma electorală a fost aprobată de către legislatori în timp record. Parlamentarii au avut nevoie de doar 4 minute pentru aceasta.

În așa fel, alegerile parlamentare viitoare, preconizate pentru sfârșitul anului 2018 se vor desfășura atât pe liste de partid închise, cât și pe circumscriptii uninominale (50 de deputați în baza listelor de partid și 51 de deputați în circumscriptii uninominale). Atât unii reprezentanți ai societății civile, cât și ale unor partide parlamentare și extraparlamentare se opun și astăzi vehement implementării aceste inițiative legislative, considerând că în felul acesta se urmărește favorizarea unor forțe politice și nici-decum respectarea cât mai plenară a voinței poporului.

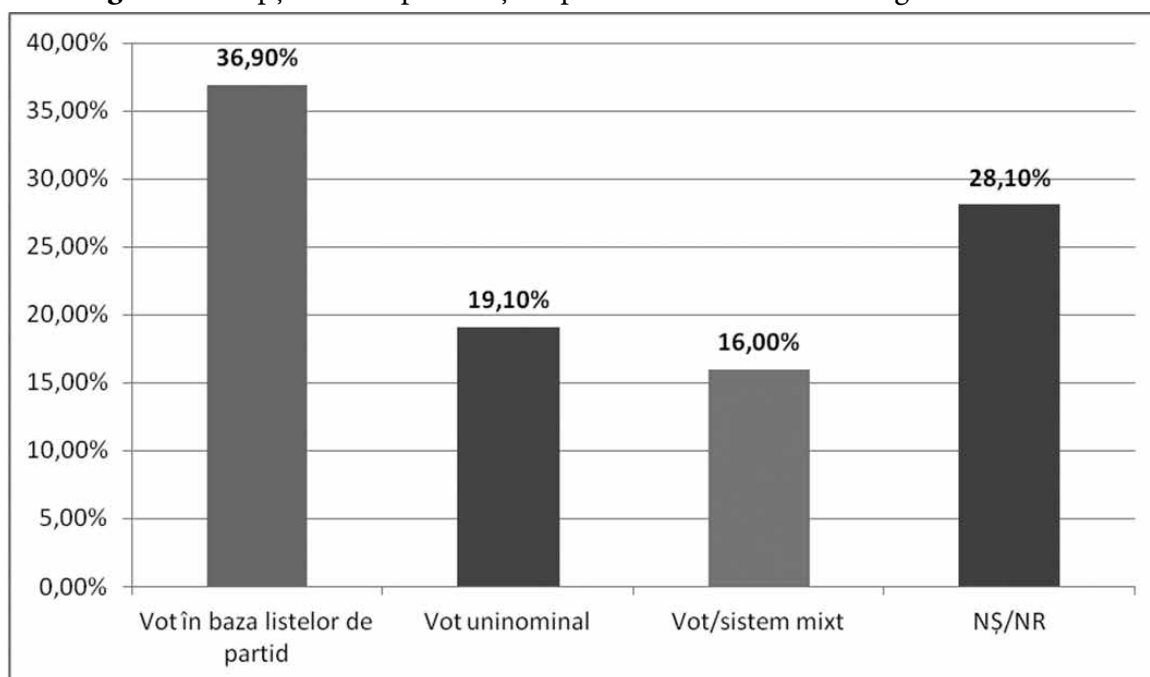
Luând în considerare lipsa unui consens larg atât în Legislativ, cât și în societate, Comisia Europeană pentru Democrație prin Drept, numită și Comisia de la Veneția, își exprimă în Avizul său mai multe îngrijorări legate de această modificare și de aceea nu recomandă autorităților moldovenești schimbarea esențială a sistemului electoral existent.

Nici electoratul nu-și dorește votul mixt. Potrivit rezultatelor ultimelor sondaje sociologice efectuate de către Institutul de Politici Publice în cadrul Barometrului de Opinie Publică [1, p. 16], populația, sau mai exact alegătorii, de asemenea, nu-și doresc modificarea sistemului electoral, cei mai mulți optând totuși pentru sistemul electoral precedent, adică pentru votul în baza listelor de partid. Astfel, la întrebarea, „Dvs. personal, pentru care modalitate de alegere a Parlamentului optați”, sistemul electoral mixt nici pe departe nu este în topul preferințelor alegătorilor (*Diagrama 1*).

Astfel, datele Barometrului de Opinie Publică efectuat în noiembrie 2017 relevă vădit, că pentru sistemul de vot mixt pledează doar 16% din electorat, cei mai mulți (37%) pronunțându-se totuși pentru votul în baza listelor de partid.

În acest context menționăm de asemenea constatările făcute de unii cercetători în domeniul științelor politice care susțin că, în Republica Moldova s-a stabilit un sistem multipartidist de activitate politică și în deceniile apropiate un sistem bipartidist (precum este în SUA) nu se prevede, iar aceasta înseamnă că guvernările în țară, în majoritatea cazurilor, vor fi de coaliție, iar din aceste considerente, crizele politice vor rămâne la ordinea zilei, deoarece experiența ultimilor șase ani de guvernare coaliționistă demonstrează că clasa politică a societății noastre, în primul rând elita guvernatoare, nu este înzestrată cu o cultură politică adecvată sistemului democratic de guvernare.

Diagrama 1. Opțiunile respondenților privind modalitatea de alegere a Parlamentului.

Sursa: Barometrul de Opinie Publică, noiembrie, 2017.

Din această cauză și ca să nu apară crize politice, provocările de „oposițiile coaliționiste” posibil e necesar ca Parlamentul să adopte, cu votul a două treimi din deputații aleși, o lege a coaliției, care ar prevedea un principiu echitabil de partajare a funcțiilor de conducere în Legislativ, Cabinetul de miniștri, alte instituții subordonate lor și autorități administrative centrale și îndeosebi organizarea procesului guvernării conform legislației și normelor constituționale [2, p. 176]. Or, după cum susțin unii politologi, în țările post-totalitare procesele de tranziție la democrație au inevitabil un caracter complex și radical, vizând o restructurare profundă a întregului sistem social. Republica Moldova, în viziunea unor autori occidentali și autohtoni, poate fi caracterizată drept un model continuu („neîntrerupt”) al tranziției, traversând astfel un nivel sporit al instabilității în politica internă și cea externă [3, p. 248].

În opinia experților, vulnerabilitatea sistemului politic din Republica Moldova mai este determinată și de alți factori, cum ar fi, corupția și oligarhizarea, dar și de nerespectarea angajamentelor electorale asumate de partidele parlamentare (39%) și atitudinea guvernărilor față de popor (33%), iar fiecare al treilea expert consideră că crizele din sistemul politic sunt generate, inclusiv, și de nivelul redus de cultură politică al alegătorilor, o parte dintre care acordă actorilor electorali votul său fără să-l conștientizeze [4]. De menționat că în cadrul studiului am solicitat părerile a 182 de cercetători științifici din domeniul științelor politice, dreptului, deputați, consilieri municipali, funcționari ai autorităților publice locale, reprezentanți ai societății civile¹.

Relevante în acest context sunt și afirmațiile lui Pippa Norris, potrivit căruia în multe țări, în cursul ultimilor ani, susținerea politică pentru instituțiile guvernamentale s-a erodat în mod consistent. Există o tensiune în creștere între idealuri și realitate. Aceasta a condus la producerea unor *cetățeni mai critici* sau a unor *democrați decepționați*. Erodarea susținerii pentru instituțiile guvernării reprezentative e îngrijorătoare, deoarece ea poate să *submineze credința în valorile democratice* [5, p. 94].

Afirmațiile lui Pippa Norris sunt pe cât se poate de concludente și în cazul Republicii Moldova. Dacă e să ne referim la sondajele de opinie publică din cel puțin ultimii zece ani privind nivelul de încredere a populației în principalele instituții ale statului, observăm că sunt destul de reduse, ceea ce denotă că și așteptările cetățenilor de la aceste instituții sunt minime (*Tabelul 1*).

Tabelul 1. Dinamica răspunsurilor la întrebarea:
Câtă încredere aveți în ...? (Foarte multă încredere / Oarecare încredere)

	Nov. 2007	Nov. 2009	Nov. 2011	Nov. 2013	Nov. 2015	Nov. 2017	2017/2007
Guvern	32%	44%	19%	16%	7%	16%	-16%
Parlament	32%	41%	14%	14%	6%	11%	-21%
Președintele țării	39%	35%	15%	16%	5%	32%	-7%

Sursa: Barometrul de Opinie Publică, 2017.

Experții propun măsuri concrete de sporire a calității clasei politice. Potrivit opiniei experților chestionați, pentru eficientizarea sistemului politic din Republica Moldova este necesară resetarea clasei politice, care ar prevedea în mod prioritar următoarele obiective:

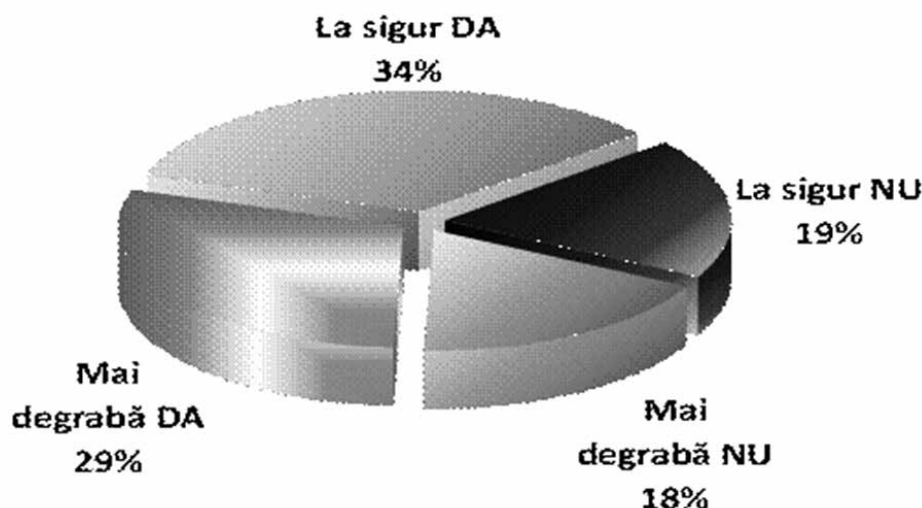
1. Asigurarea reală a independenței instituțiilor de drept.
2. Alegerea Președintelui țării prin vot direct.
3. Eliminarea din campania electorală a partidelor suspectate de corupere.
4. Înăsprirea controlului din partea societății civile asupra clasei politice.
5. Modificarea sistemului electoral, în speță, implementarea mecanismului „listelor deschise” în sistemul proporțional.
6. Studiarea oportunității de introducere a mecanismului de revocare a deputatului.
7. Asigurarea accesului egal la mass-media a tuturor concurenților electorali, combaterea fenomenului de concentrare a mass-media.
8. Schimbarea modalității de alegere a membrilor CEC.
9. Implicarea activă a tineretului în activitatea politică.
10. Restricționarea prin lege a „traseismului” politic.

Totodată, unii legislatori, dar și analiști politici, consideră că și numărul de 101 deputați este exagerat pentru Republica Moldova și că reducerea numărului acestora ar avea un impact benefic asupra calității activității legislativului. Astfel, la întrebarea „*Credeți că o reducere a numărului de deputați ar asigura o îmbunătățire a calității funcționării Forului Legislativ?*”, majoritatea experților chestionați

¹ Studiul sociologic *Sistemul politic din Republica Moldova: funcționalitate și oportunități de modernizare*, realizat în cadrul Institutului de Cercetări Juridice și Politice al AȘM, noiembrie 2015.

(63%) susțin afirmația că actualul legislativ are o componență numerică prea mare pentru o țară mică ca a noastră și că numărul optim de deputați ar trebui să fie de 71 de legislatori, iar reducerea numărului acestora nu va influența negativ funcționalitatea Legislativului, ci dimpotrivă, va îmbunătăți activitatea aleșilor poporului (*Diagrama 2*).

Diagrama 2. Distribuția răspunsurilor experților la întrebarea:
Credeți că reducerea numărului de deputați de la 101 la 71 ar asigura o îmbunătățire a calității funcționării Forului Legislativ?

Sursa: Rezultatele studiului sociologic *Sistemul politic din Republica Moldova: funcționalitate și oportunități de modernizare*, realizat în cadrul Institutului de Cercetări Juridice și Politice al AȘM, 2015.

Pentru comparație vom face referință și la numărul de membri ai corpurilor legislative în republici parlamentare din Europa, unele având un număr de populație comparabil cu cel al Republicii Moldova (*Tabelul 2*).

Tabelul 2. Numărul de membri ai corpurilor legislative în republici parlamentare din Europa.

Țara	Parlament unicameral	Număr de membri
Bulgaria	Adunarea Națională	240
Cipru	Camera Reprezentanților (VouliAntiprosopon)	80
Estonia	Parlament (Riigikogu)	101
Letonia	Parlament (Seima)	100
Lituania	(Seimas)	141
Finlanda	Parlament (Eduskunta)	200
Grecia	Parlament (Vouli TON Ellinon)	300
Luxenburg	Camera Deputaților (Chambre des Deputes)	60
Ungaria	Adunarea Națională (Országgyűlés)	386

Sursa: Jean-Michel de Waele, Paul Magnette. *Les démocraties uropentnes*. Paris: Armand Colin, 2008 [6].

Credem, că subiectul privind componența numerică a legislativului rămâne a fi unul de actualitate, ce necesită o analiză complexă a specialiștilor în domeniu. Mai curând, că numărul mare de legislatori, experții îl corelează direct cu eficacitatea/ineficacitatea activității deputaților.

După cum notează Lijphart, unele parlamente au un număr foarte redus de membri (50-60), altele au sute de aleși. În general, se consideră că dimensiunea optimă a corpului reprezentativ este egală cu rădăcina cubică din totalul populației [7, p. 114-115].

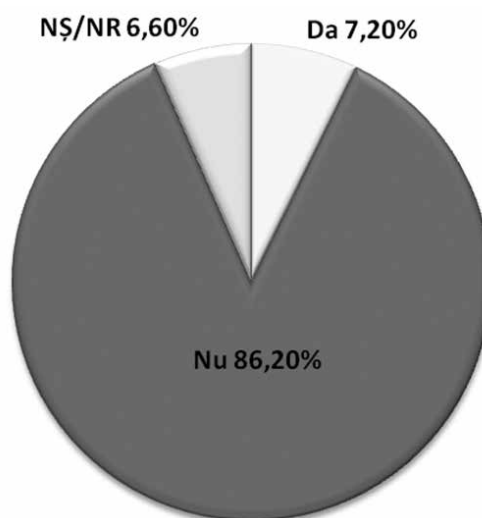
În opinia experților, sistemul politic din Republica Moldova se confruntă nu numai cu numărul sporit de legislatori, dar și cu accesul competitorilor electorali în Parlament. Potrivit opiniei majorității experților (circa 85%), sistemul electoral nu asigură accesul egal al partidelor politice în Forul Legislativ.

Din punctul de vedere al experților, sistemul electoral favorizează doar partidele mari, aflate deja de mai mulți ani la guvernare și care dispun de resurse financiare și administrative considerabile, precum și de mass-media, care are un impact substanțial asupra percepției clasei politice și joacă un rol important în promovarea imaginii liderilor de partid și a partidelor politice. Astfel, fiecare al doilea expert consideră că actualul sistem electoral permite monopolizarea puterii politice de către un număr restrâns de politicieni și partide politice.

În concluzie menționăm, că în condițiile unor opinii divizate, am da dreptate ipotezei lansate de către cercetătorul în domeniul științelor politice Constantin Solomon, potrivit căruia orice sistem electoral prezintă avantaje și dezavantaje în dependență de situația concretă a țării care le utilizează [8, p. 200].

În context, ținem să menționăm faptul, că indiferent de sistemul electoral care funcționează în țară, important este, ca alegerile să se desfășoare în mod liber și corect, să exprime pregnant voința poporului. Or, anume aceste cerințe fundamentale față de sistemul electoral din Republica Moldova, în opinia alegătorilor, nu sunt respectate. Astfel, la întrebarea „Cum credeți, Republica Moldova este guvernată de voința poporului?”, opiniile respondenților s-au divizat în felul următor: (Diagrama 3).

Diagrama 3. Distribuția răspunsurilor respondenților la întrebarea: *Credeți că Republica Moldova este guvernată de voința poporului?*

Sursa: Barometrul de Opinie Publică, noiembrie, 2017.

Așadar, potrivit studiului Barometrul de Opinie Publică doar 15 la sută dintre subiecții chestionați consideră că alegerile în țara noastră sunt libere și corecte, iar majoritatea absolută (86%) a respondenților consideră că Republica Moldova în genere nu este guvernată de voința poporului. Credem că factorii de decizie ar fi bine să ia în considerare aceste opinii ale celor care îi mandatează și le încredințează să guverneze țara.

Referințe bibliografice

1. Barometrul de Opinie Publică, noiembrie, 2017.
2. SANDU, I., COLAȚCHI, A. Guvernarea democratică — imperativ al modernizării Republicii Moldova. In: *Știința politică și societatea în schimbare*. Chișinău: CEP USM, 2015.

3. VARZARI, P. Abordarea tranzitologistă în studiile politologice contemporane: probleme și căutări. In: *Știința politică și societatea în schimbare*. Chișinău: CEP USM, 2015.
4. Studiul sociologic *Sistemul politic din Republica Moldova: funcționalitate și oportunități de modernizare* realizat în cadrul Institutului de Cercetări Juridice și Politice al AȘM, noiembrie 2015.
5. NORRIS, P. *The Growth of Critical Citizens?* New York; Oxford: Oxford University Press, 1999.
6. DE WAELE, J-M., MAGNETTE, P. *Les democracies européennes*. Paris: Armand Colin, 2008.
7. LIJPHART, A. *Modele ale democrației. Forme de guvernare și funcționare în treizeci și șase de state*, ediția a II-a. Iași: Polirom, 2000.
8. SOLOMON, C. Sistemul electoral și constituțional al Republicii Moldova. In: *Știința politică și societatea în schimbare*. Chișinău: CEP USM, 2015.